

Молодий Вчений

ISSN 2304-5809

СПЕЦВІПУСК

КОМУНАЛЬНИЙ
ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ВІННИЦЬКИЙ
ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ
КОЛЕДЖ»

У ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ
«ФІЛОЛОГІЧНІ ГОРИЗОНТИ:
НАУКОВИЙ,
ЛІНГВОДИДАКТИЧНИЙ,
ФІЛОСОФСЬКИЙ,
СОЦІАЛЬНИЙ,
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИЙ
ВЕКТОРИ»

19-20 жовтня 2023 року

1.1

(125.1)
2024

ISSN (Print): 2304–5809
ISSN (Online): 2313–2167

Науковий журнал
«Молодий вчений»

№ 1.1 (125.1) січень 2024 р.

Редакційна колегія журналу

Сільськогосподарські науки

Базалій В.В. – д-р с.-г. наук
Балашова Г.С. – д-р с.-г. наук
Бондар О.Б. – канд. с.-г. наук
Клименко М.О. – д-р с.-г. наук
Коковіхін С.В. – д-р с.-г. наук
Лавриненко Ю.О. – д-р с.-г. наук
Писаренко П.В. – д-р с.-г. наук

Історичні науки

Змерзлий Б.В. – д-р іст. наук

Юридичні науки

Бернацька Н.І. – д-р. юрид. наук
Стратонов В.М. – д-р юрид. наук

Політичні науки

Наумкіна С.М. – д-р політ. наук
Яковлев Д.В. – д-р політ. наук

Педагогічні науки

Козяр М.М. – д-р пед. наук
Рідей Н.М. – д-р пед. наук
Федяєва В.Л. – д-р пед. наук
Шерман М.І. – д-р пед. наук
Шипота Г.Є. – канд. пед. наук

Психологічні науки

Шаванов С.В. – канд. псих. наук

Філологічні науки

Шепель Ю.О. – д-р філол. наук

Філософські науки

Лебедева Н.А. – д-р філос.
в галузі культурології

Технічні науки

Грищенко Д.С. – канд. техн. наук
Горобей М.С. – канд. техн. наук
Дідур В.А. – д-р техн. наук
Почужевський О.Д. – канд. техн. наук
Шайко-Шайковський О.Г. – д-р техн. наук

Економічні науки

Іртищева І.О. – д-р екон. наук
Козловський С.В. – д-р екон. наук
Шапошников К.С. – д-р екон. наук

Медичні науки

Нетюхайло Л.Г. – д-р мед. наук
Пекліна Г.П. – д-р мед. наук

Ветеринарні науки

Морозенко Д.В. – д-р вет. наук

Мистецтвознавство

Гуральна С.С. – канд. мистецт.
Романенкова Ю.В. – д-р мистецт.

Соціологічні науки

Шапошникова І.В. – д-р соц. наук

Хімічні науки

Козьма А.А. – канд. хім. наук

Військові науки

Можаровський В.М. – д-р військ. наук

Міжнародна наукова рада

Adam Wrobel – Doktor, Associate Professor (Poland)
Arkadiusz Adamczyk – Professor, Dr hab. in Humanities (Poland)
Giorgi Kvinikadze – PhD in Geography, Associate Professor (Georgia)
Inessa Sytnik – Professor, dr hab. in Economics (Poland)
Janusz Wielki – Professor, dr hab. in Economics, Engineer (Poland)
Michał Sojka – Doctor in Engineer (Poland)
Stanisław Kunikowski – Associate Professor, Dr hab. (Poland)
Wioletta Wojciechowska – Doctor of Medical Sciences (Poland)

Журнал включено до міжнародних каталогів наукових видань і наукометричних баз:
НБУ ім. В.І. Вернадського, Google Scholar, CrossRef, Index Copernicus.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого ЗМІ серія КВ № 18987-7777Р,
видане Державною реєстраційною службою України 05.06.2012 року.

Шановні колеги!

Перед Вами спеціальний випуск наукового журналу «Молодий вчений», у якому опубліковані наукові праці учасників V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «ФІЛОЛОГІЧНІ ГОРИЗОНТИ: НАУКОВИЙ, ЛІНГВОДИДАКТИЧНИЙ, ФІЛОСОФСЬКИЙ, СОЦІАЛЬНИЙ, НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИЙ ВЕКТОРИ», яка відбулася 19-20 жовтня 2023 року на базі Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж». Мета проведення конференції – вивчення передових надбань у філологічній царині й проведення наукових дискусій з актуальних питань вітчизняного та зарубіжного мовознавства, лінгводидактики, національної педагогіки. Проведена конференція зібрала понад 250 учасників з освітніх та наукових установ України та світу, які представили свої наукові здобутки з актуальних питань прагмалінгвістики, соціолінгвістики, психолінгвістики; з інституційних трансформацій у філологічній освіті; із «креативної деструкції» в підготовці фахівців-філологів; із мовних аспектів у сучасному мас-медійному просторі; із поетики художнього тексту; із проблем лексикології, фразеології й лексикографії; із сучасних проблем лінгводидактики; із теоретичних та практичних проблем граматики; із дошкільної освіти в освітньому процесі. Конференція була проведена на базі філологічного факультету Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж» за підтримки Департаменту гуманітарної політики Вінницької обласної державної адміністрації, Вінницької обласної ради та адміністрації коледжу на чолі з в. о. директора, відмінником освіти України Костянтином Войцехівським та методистом Тетяною Рудою, з ініціативи декана філологічного факультету, кандидата педагогічних наук, доцента Олени Марценюк та завідувачів кафедр: української філології – кандидата філологічних наук Надії Скрипник; германської та слов'янської філології – кандидата педагогічних наук Ірини Головської; зарубіжної літератури та основ риторики – кандидата філологічних наук Юлії Лебедь. Голови циклової комісії викладачів іноземної мови Олени Жупанової.

Цьогоріч продовжили традицію поєднувати генерацію нових ідей у контексті вирішення актуальних проблем філології з підтримкою тих, хто дає нам можливість працювати на освітянській ниві. З ініціативи Надії Скрипник та Олени Марценюк, викладачів коледжу проведено благодійну акцію з метою підтримки Збройних Сил України. Дякуємо кожному, хто зробив свій внесок у Перемогу!

До участі в конференції долучилися науковці провідних закладів вищої освіти та наукових установ України: Інституту педагогіки НАПН України, Інституту української мови НАН України, Національного університету «Острозька академія», Волинського національного університету імені Лесі Українки, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Донецького національного університету імені Василя Стуса, Національного авіаційного університету (Київ), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Державного податкового університету (Ірпінь), Державного торговельно-економічного університету (Київ), Вінницького торговельно-економічного інституту Державного торговельно-економічного університету, Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, Вінницького інституту університету «Україна», Комунального закладу вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти», Ліцею цивільного захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, «Бродівський фаховий педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича» Львівської обласної ради, обласного коледжу «Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка Полтавської обласної ради», Відокремленого структурного підрозділу «Чернятинський фаховий коледж Вінницького національного аграрного університету», ЗП (ПТ)О «Гніванський професійний ліцей», Дербчинського ліцею Джуринської громади Жмеринського району, Комунального закладу «Вінницький ліцей № 22», Комунального закладу «Вінницький ліцей № 26 імені Героя України Дмитра Майбороди», Комунального закладу «Вінницький ліцей № 10», Комунального закладу «Вінницький ліцей № 2», Комунального закладу освіти «Середня загальноосвітня шко-

ла № 124» Дніпровської міської ради, Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж».

Серед учасників конференції були представники: der Bildungsdirektion Wien, Österreich; Mittelschule Wien, Österreich; Estonian Literary Museum, Estonia; Університету імені Яна Кохановського, м. Кельце, Польща; Silesian University of Technology, Gliwice, Poland; Maria Skłodowska-Curie Technical School no. 8, Kielce, Poland; Deutschland, Göppingen.

У межах конференції було проведено п'ять майстер-класів різноманітного спрямування, за що особливо хочемо подякувати їх організаторам, а також спільне онлайн-засідання літературно-мистецької студії «Словоцвіт» філологічного факультету Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж» і літературного об'єднання імені Миколи Бажана Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Від імені організаторів конференції дякуємо всім учасникам, співорганізаторам за надану допомогу. Переконані, що результати конференції стануть у нагоді нашій науковій спільноті й сприятимуть її професійному становленню. На майбутнє запрошуємо Вас брати участь у науково-практичних заходах, які відбуватимуться на базі Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж».

Тримаймо освітній фронт, учімося й розвиваймося попри все, стіймо на обороні української мови, культури й освіти!

Обов'язково **ПЕРЕМОЖЕМО!**

Оргкомітет конференції

ЗМІСТ

Войцехівська Н.К., Білоус А.В.Створення рекламного образу
лексико-семантичними засобами.....1**Голованюк В.А., Лисенко Я.О.**Еволюція романного жанру
в постмодерністській літературі.....5**Зелененька І.А., Лозовська В.А.,****Горбачук-Наровецька О.В.**
Жіночі голоси резистансу:
модерністські джерела
та постмодерністські перспективи.....10**Кієвська І., Рябошапка О.**Коучингові питання
на заняттях польської мови.....15**Клочко Т.В., Росса О.В., Бабій А.П.**Мовні інновації у формуванні
медіаіміджу України в контексті
російсько-української війни.....19**Коломієць О.М.**Реконструкція композиційно-семантичних
елементів газетних синоптичних текстів
в англійській, німецькій, польській
та українській мовах.....24**Комарницький Є.П.**Художня інтерпретація образу
Михайла Коцюбинського у романі
«Що записано в книгу життя...»
Михайла Слабошпицького.....28**Кулик А.І.**Особливості вербалізації концепту
РУХ/МОТІОН в англійській та українській
мовній картині світу.....32**Alina Kushnir, Yana Logova**

The peculiarities of women's colloquial speech...36

Лагола І.М., Ханас М.Р.Науково-пізнавальні казки Дніпрової Чайки
як засіб формування природничої
компетентності молодших школярів.....39**Лагола І.М., Харчук Я.Я.**Шість капелюхів – інноваційна технологія
розвитку «повнокольорового мислення»
молодших школярів (на прикладі
дитячих творів М. Вінграновського).....43**Iuliia Lebed, Victoria Kylyvnyk**Use of literary texts in learning
a foreign language.....47**Марценюк О.Г.**Особливості перекладів українською
мовою на початку ХХ ст. (до 100-річчя
з початку процесів українізації).....52**Мислицька Н.А., Заболотний В.Ф.**Формування комунікативної компетентності
здобувачів освіти під час навчання фізики....56**Мовчан А.Г., Головська І.В., Дрейчук О.В.**Підручник як інструмент розвитку
ключових компетентностей учнів.....60**Павельчук І.О.**Гра як засіб мотивації
вивчення німецької мови.....65**Ременяк С.В.**Етимологічні особливості фразеологізмів
з компонентом-антропонімом
в англійській мові.....69**Скрипник Н.І., Когутюк О.В., Турлюк С.В.**Мовленнєвий жанр як особлива складова
комунікативної компетенції.....73**Сорочан А.М.**Реалізація евфемістичного потенціалу
на прикладі мовних тактик персонажів
роману Дж. Ролінг «Гаррі Поттер
і філософський камінь».....78**Хом'як І.М.**Зросійщення прізвищ у процесі
денаціоналізації громадян України.....83**Яковенко Т.В., Ненчинська А.В.,****Василевич І.В.**
Хронотоп поезії Станіслава Новицького
у метамодерністичному дискурсі.....88

CONTENTS

Nataliia Voitsekhiska, Lia Bilous

Images for advertisement created using lexico-semantic means.....1

Valentyna Holovaniuk, Yana Lysenko

The evolution of the novel genre in postmodern literature.....5

Iryna Zelenenrf, Victoria Lozovska,

Olha Horbachuk-Narovetska

Women's voices of resistance: modernist sources and postmodernist perspectives.....10

Ivona Kyivska, Olena Ryaboshapka

Coaching questions in Polish language classes.....15

Tetiana Klochko, Olena Rossa,

Alla Babiy

Language innovations in shaping Ukraine's media image in the context of the Russian-Ukrainian war.....19

Olena Kolomiets

Reconstruction of compositional and semantic elements of newspaper synoptic texts in English, German, Polish and Ukrainian.....24

Yelysei Komarnytskyi

Artistic interpretation of the image Mykhailo Kotsiubynskyi in the novel "What is written in the book of life..." by Mykhailo Sloshpytsky.....28

Anzhelika Kulyk

Specific features of the verbalization of the concept PYX/MOTION in the English and Ukrainian worldviews.....32

Alina Kushnir, Yana Logova

The peculiarities of women's colloquial speech.....36

Iryna Lagola, Maria Khanas

Dniprova Chayka's scientific and cognitive fairy tales as a means of forming junior schoolchildren's natural science competence.....39

Iryna Lagola, Yana Kharchuk

Six hats – innovative technology for the development of "full color thinking" of younger school students (on the example of children's works by M. Vingranovsky).....43

Iuliia Lebed, Victoria Kylyvnyk

Use of literary texts in learning a foreign language.....47

Olena Martseniuk

Features of translations in the Ukrainian language an the beginning of the 20th century (to the 100th anniversary of the beginning of the Ukrainization process).....52

Natalia Myslitska, Volodymyr Zabolotnyi

Formation of communicative competence of students during physics learning.....56

Larysa Movchan, Iryna Holovska,

Olesia Dreichuk

Textbook as the tool for developing pupils' key competencies.....60

Inna Pavelchuk

Game as a means of motivation to learn German.....65

Sophia Remeniak

Etymological features of phraseological units with an anthroponymic component in the English language.....69

Nadiia Skrypnyk, Oksana Kohutiuk,

Svitlana Turliuk

Speech genre as a special component of communicative competence.....73

Alina Sorochan

Realization of euphemistic potential on the example of language tactics of the novel's characters J.K. Rowling's "Harry Potter and the Philosopher's Stone".....78

Ivan Khomiak

Russification of last names in the process of denationalisation of Ukrainian citizens.....83

Tetiana Yakovenko, Lesia Nenchynska,

Inna Vasylevych

Chronotope of Stanislav Novytsky's poetry in the metamodernist discourse.....88

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-1.1-125.1-18>

УДК 378.016:81-028.31]-047.22

Скрипник Надія Іванівна

кандидат філологічних наук,

завідувач кафедри української філології

*Комунальний заклад вищої освіти**«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»***Когутюк Оксана Василівна**

спеціаліст вищої категорії,

викладач-методист кафедри української філології

*Комунальний заклад вищої освіти**«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»***Турлюк Світлана Вікторівна**

спеціаліст вищої категорії,

викладач-методист кафедри української філології

*Комунальний заклад вищої освіти**«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»*

МОВЛЕННЄВИЙ ЖАНР ЯК ОСОБЛИВА СКЛАДОВА КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Анотація. Культура українського мовлення – багатоаспектна проблема. У дослідженні здійснено аналіз сучасних підходів щодо вивчення дефініції «мовленнєвий жанр», з'ясовано шляхи удосконалення мовленнєвої діяльності. Яскравою ілюстрацією є сьогодення, коли за умов російської агресії комунікативна компетентність повинна охопити реалії радикальних змін не лише в політичній, економічній картині світу, а й у мовній картині світу. Становлення особистості відбувається завдяки мові і мовним засобам, зокрема її лексико-понятійному арсеналу, якості усного спілкування. Мова є критерієм освіченості та індивідуальності людини. Мова активно впливає на пізнавальну діяльність особистості, на результативність мовленнєвого акту. А мовлення – особлива форма діяльності особистості. Саме знання мови сприяє формуванню національної специфіки мислення та мовлення. Прагматичний підхід у сучасній лінгводидактиці об'єднує поняття «мова» і «мовлення» єдиною системою мовленнєвої діяльності. Професійна мовнокомунікативна компетенція здобувачів вищої освіти є показником сформованості системи якісних знань, комунікативно-мовленнєвих умінь і навичок, ціннісних орієнтацій, загальної гуманітарної культури мовлення, необхідних для ефективної кваліфікованої діяльності.

Ключові слова: мовленнєвий жанр, сучасна лінгводидактика, комунікативна компетенція, спілкування, мовленнєва діяльність.

Nadiia Skrypnyk

Candidate of Philological Sciences,

Head of the Department of Ukrainian Philology

*Communal Higher Education Institution**"Vinnytsia Humanities Pedagogical College"***Oksana Kohutiuk**

Specialist of the Highest Category, Teacher-Methodologist

*Communal Higher Education Institution**"Vinnytsia Humanities Pedagogical College"***Svitlana Turliuk**

Specialist of the Highest Category, Teacher-Methodologist

*Communal Higher Education Institution**"Vinnytsia Humanities Pedagogical College"*

SPEECH GENRE AS A SPECIAL COMPONENT OF COMMUNICATIVE COMPETENCE

Summary. Nowadays, the concept of "speech genre" occupies an important place in text linguistics, sociolinguistics, rhetoric, stylistics, as well as in linguistic didactics. Modern language didactics pays special attention to the speech genre as an effective means of influencing the development of communicative abilities of participants in the educational space. The study of speech genres in modern Ukrainian language didactics has significant pedagogical potential. The culture of Ukrainian broadcasting is a multifaceted problem. The study analysed modern approaches to studying the definition of "speech genre", identified ways to improve speech activity. A vivid illustration is the present, when under the conditions of Russian aggression, communicative competence must encompass the realities of radical changes not only in the political and economic picture of the world, but also in the linguistic picture of the world. The formation of personality occurs thanks to language and linguistic means, in particular, its lexical and conceptual arsenal, the quality of oral communication. Language is a criterion of a person's education and individuality. Language actively affects the cognitive activity of the individual, the effectiveness of the speech act. And speech is a special form of individual activity. Knowledge of the language contributes to the formation of the national specificity of thinking and speech. The pragmatic approach in modern linguistic didactics combines the concepts of "language" and "speech" into a single system of speech activity. The professional linguistic and communicative competence of higher education graduates is an indicator of the formation of a system of quality knowledge, communicative and speaking abilities and skills,

value orientations, general humanitarian culture of speech, necessary for effective qualified activity. The study and use of speech genres in modern linguistic didactics is an important step for improving the quality of language learning, stimulating the development of communicative competence, cultural awareness and tolerant perception of information. This opens up new perspectives for students in learning a language, helping them successfully integrate into the global community and broaden their worldview.

Keywords: speech genre, modern linguistic didactics, communicative competence, communication, speech activity.

Постановка проблеми. Мовлення виступає однією з найважливіших соціокультурних функцій особистості. Відповідно, вивчення мови та розвиток мовленнєвих навичок стає пріоритетним завданням в освіті. Комунікативна компетенція включає в себе мовну, культурну, прагматичну, предметну й соціокультурну компетенції, а мовленнєвий жанр є не лише актуальною складовою комунікативної компетенції, але й релевантною умовою розвитку сучасної української лінгвістики. Мовна компетенція передбачає наявність мовленнєвих умінь, що визначають мовленнєву поведінку. Особливістю формування комунікативної компетенції є закладена наукова понятійна база, яка регулює та пояснює дії у професійному спілкуванні майбутніх фахівців. Іншими словами, комунікативна компетенція є гарантом налагодження комунікації, взаємодії між членами різних соціальних груп.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окресленій темі присвячено наукові праці зарубіжних і вітчизняних авторів: Ф. Бацевича, Б. Вітош, Н. Голуб, О. Горошкіної, О. Дерпак, С. Карамана, М. Кочергана, О. Кучерук, Л. Мамчур, Дж. Остіна, М. Пентилюк, Г. Почепцова, О. Селіванової, О. Семеног, Дж. Сьорля, Т. Яценко.

Фундатор української комунікативної лінгвістики Ф. С. Бацевич наголошує, що дослідженням конкретних мовленнєвих жанрів приділена значна увага, проте більша їх частина створена поза межами України і фактично не враховує специфіку української мови [3, с. 144], а тому сьогодні є потреба в удосконаленні видів мовленнєвих жанрів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальність нашого дослідження зумовлена колом проблем у розвитку сучасної лінгводидактики та комунікативної лінгвістики, зокрема необхідністю удосконалення мовленнєвої компетентності та застосуванням у мовленнєвій діяльності стійких, тематичних висловлювань, якими є мовленнєві жанри. Адже мовленнєве спілкування було б практично неможливим без застосування мовленнєвих жанрів.

Метою статті є окреслення сучасних підходів до розуміння поняття «мовленнєвий жанр» і з'ясування специфіки його розвитку на різних етапах удосконалення комунікативно-мовленнєвої компетентності здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині поняття «мовленнєвий жанр» посідає вагоме місце в лінгвістиці тексту, соціолінгвістиці, риториці, стилістиці, а також у лінгводидактиці. Сучасна лінгводидактика звертає особливу увагу на мовленнєвий жанр як ефективний засіб впливу на розвиток комунікативних здібностей учасників освітнього простору. Вивчення мовленнєвих жанрів у сучасній українській лінгводидактиці має значний педагогічний потенціал.

Наприклад, польська дослідниця Б. Вітош виділяє такі сучасні досягнення в лінгвістичній генології: знищення межі між літературними й практичними жанрами, визнання багатожанрової структури висловлювання, «розхитування» межі тексту і його моделі – жанру, визнання усної безпосередньої комунікації зоною різноманітних форм комунікації (сучасний аналіз дискурсу, філософії діалогу) [15]. Незважаючи на те, що проблема опису поняття «мовленнєвий жанр» сьогодні перебуває в центрі уваги не лише літературознавства, мовознавства, а й інших галузей, досі не запропоновано єдиної концепції щодо розв'язання питань теоретичного обґрунтування цієї дефініції.

Мовленнєвий акт – це висловлювання (мовленнєва дія) чи сукупність висловлювань (мовленнєвих дій), здійснюваних одним мовцем із урахуванням іншого. Мовленнєвий жанр (*від фр. genre – рід, вид*) – тематично, композиційно і стилістично усталений тип повідомлення – носій мовленнєвих актів, об'єднаних метою спілкування, задумом мовця з урахуванням особистості адресата, контексту і ситуації спілкування [6, с. 18].

Зокрема, Ф. С. Бацевич виокремлює такі типи підходів щодо розуміння поняття «мовленнєвий жанр»: мовленнєвий жанр стилістичне явище, мовленнєвий жанр як тип висловлювання, мовленнєвий жанр як текстове явище, мовленнєвий жанр як комунікативне явище [2, с. 49–52].

Мовленнєвий жанр – це специфічна форма висловлювання, яка має відповідні структурні характеристики та застосовується у певних комунікативних ситуаціях. Це може бути усний або письмовий жанр.

Мовленнєвий жанр слугує основою для формування навичок ефективного спілкування, таких як дискурсивна компетенція та соціокультурна адаптованість.

І. Г. Козубська зауважує, що мовленнєвий жанр – одиниця текстового рівня. При цьому текст – узагальнене родове поняття, мовленнєвий жанр – це різновид тексту, і тому будь-який мовленнєвий жанр – це текст [8, с. 25].

На думку Шевчук М. В.: 1) мовленнєві жанри – одиниці мовленнєво-мисленнєвої організації, які ідентифікують важливі моменти стереотипних ситуацій у свідомості мовців; 2) мовленнєвий жанр – комунікативна категорія організації конфліктного або кооперативного спілкування, залежно від тематики та функціонального спрямування мовлення; 3) мовленнєвий жанр – важлива точка перетину колективного та індивідуального знання, тобто вербальне втілення особистісної думки окремого суб'єкта в традиційні формальні рамки відповідно до основних канонів побудови жанру, за якими інші учасники інтерактивної взаємодії їх розпізнають та декодують у словесному мовленні тощо [14].

Наразі існує близько 200 класифікацій мовленнєвих актів. Найбільш універсальною вважається класифікація мовленнєвих актів Джона Сьорля, який класифікує їх на основі таких критеріїв: 1) мета (призначення) мовленнєвого акту; 2) спрямованість акту (твердження спрямовані від реальності до слів, а обіцянки та вимоги – від слів до реальності); 3) вираження психологічного ставлення мовця; 4) сила прагнення до досягнення мети; 5) різниця у статусах мовця та адресата та ін. [6, с. 20].

Український учений професор Г. Г. Почепцов на основі ілюктивної сили виділяє такі типи мовленнєвого акту: констатив – ствердження, промісив – обіцянка, менасив – погроза, перформатив – констатація і здійснення дії одночасно, директив – пряме спонукання адресата до дії, квеситив – запитання [12, с. 21].

У вузькому розумінні мовленнєвий жанр виступає як тривала інтеракція, що породжує діалогічну єдність або монологічне висловлювання. Тоді можна припустити, що мовленнєвий жанр є відносним синонімом комунікативної ситуації [4, с. 17]. Зокрема, важливим компонентом спілкування є використання мовленнєвих жанрів – типізованих схем мовленнєвих дій, закріплених у суспільному обігу, що мають специфічну, притаманну їм тематику, побудову та стилістичне забарвлення. Комунікативна компетенція мовця складається з певного набору мовленнєвих жанрів [2, с. 35–36]. Наприклад, жанр повідомлення, жанр пояснення, жанр інструкція, жанр бесіда, жанр телефонна розмова, жанр листування, жанр комплімент, жанр прохання, жанр вибачення, жанр привітання, жанр характеристика, жанр подяка, жанр співчуття тощо.

Осіпова Т. Ф. зазначає, що мовленнєві жанри можуть репрезентувати паремії, адеже прислів'я та приказки, як мовна і мовленнєва категорія, відповідають комунікативному змісту й за своїми властивостями претендують на статус одиниці паремійного дискурсу. Зокрема, мовленнєвий жанр відмова (*Відказ – не обух: гулі не буде*), мовленнєвий жанр поради (*Дивись очима, а думай умом*), мовленнєвий жанр прикмет (*Голуб гукає, як пари шукає*) [11, с. 142].

Найбільш коректним, на нашу думку, є розуміння жанру, як тексту (усного чи письмового), що характеризується своєрідною композиційною структурою, мовними (вербальними чи невербальними) засобами, використанням стилістичних прийомів та певною прагматичною настановою.

Корніяка О. М., наголошує на удосконаленні комунікативно-мовленнєвої здатності здобувачів освіти, що об'єднує такі вміння: а) отримання інформації; б) адекватне розуміння смислу інформації; в) програмування і висловлення своїх думок в усній і письмовій формі, а також зазначає, що мовленнєва компетентність має включати культуру мови, правильність, виразність й естетичність мовлення [9, с. 35–36]. Ми знаємо, що форми спілкування є змінні, сутність спілкування – незмінна. Велику роль відіграє у професійній мовленнєвій діяльності здобувачів вищої освіти культура мови – від вміння чітко сформулювати власну думку як у мовленні, так і на папері до граматичної та синтаксичної грамотності. Мовленнєва діяльність, на думку О. О. Селіва-

нової, забезпечується здатністю мовця мобілізувати різноманітні знання мови, ситуації, правил, норм спілкування, соціуму, культури для ефективного виконання певних комунікативних завдань у відповідних контекстах [13, с. 230]. Спілкування характеризується наявністю комунікантів, жанровою розмаїтістю, ознаками мовленнєвої культури та специфічними мовнокомунікативними особливостями. Саме знання цих складових допоможе здобувачам освіти правильно побудувати спілкування з дітьми, колегами, батьками, працівниками мас-медійного простору тощо. Отже, залежно від того, який вид комунікації має використати мабутній педагог, ми можемо планувати його подальші дії, будувати тактики та виробляти стратегії у спілкуванні.

Автори модельних навчальних програм і сучасних підручників з української мови та літератури О. М. Горошкіна та Т. О. Яценко зауважують, що в умовах сучасного українського освітнього простору проблема модернізації шкільної мовно-літературної освіти розв'язується на засадах компетентнісного підходу, а також обґрунтовують доцільність введення мовленнєвих жанрів у практику навчання української мови здобувачів освіти загальноосвітньої школи [5, с. 2]. Чинний Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти «ґрунтується на засадах особистісно орієнтованого, компетентнісного й діяльнісного підходів [7, с. 5]», а оскільки процес формування комунікативної компетентності передбачає наявність ситуації, то важливого значення набуває теорія мовленнєвих жанрів.

Сучасна лінгводидактика активно використовує інтерактивні методи та технології для навчання мовленнєвих жанрів. Це можуть бути рольові ігри, дискусії, створення відео або аудіо матеріалів, блогів тощо. Важливим є використання аутентичних матеріалів, які дають здобувачам освіти змогу зазирнути в реальний мовленнєвий простір і побачити, як застосовуються вивчені жанри у звичному житті. Також, у навчанні мовленнєвих жанрів використовуються інтерактивні підручники та онлайн-ресурси, які дозволяють здобувачам освіти більше практикуватися у використанні різних жанрів та отримувати зворотний зв'язок з викладачем.

Жанрове оформлення мовлення входить до переліку компонентів комунікативної норми. На одну позицію з жанрами вчені-лінгвісти ставлять доречність/недоречність, комунікативну мету, орієнтування на адресата, вибір стратегій і тактик, співвідношення фактичного й інформаційного, суб'єктно-модального й предметно-змістового планів, тональність спілкування, вербальних і невербальних засобів, етикетні межі тощо [10, с. 4].

Впровадження мовленнєвих жанрів у сучасний освітній процес сприяє більш ефективному засвоєнню мовних навичок. Замість навчання відокремлених граматичних структур та лексичних одиниць, здобувачі освіти отримують можливість навчатися мовленню, яке використовується у різних сферах життя, збагачує їх знання про мову та культуру, підвищує рівень взаєморозуміння в суспільстві, сприяє покращенню комунікації між людьми з різних культур і національностей.

На думку Н. Б. Голуб, кожний розділ мовознавства має свої одиниці, так само й у сфері

комунікації виділяють одиниці – мовленнєві жанри, що полегшують процес навчання спілкуватися, підготовку до нього, сприяють гармонійності й забезпечують бажаний результат. Отже, мовленнєвий жанр – це мовно-композиційне оформлення типових ситуацій соціальної взаємодії людей [10, с. 4–5]. Таким чином, вивчення мовленнєвих жанрів допомагає здобувачам освіти розуміти специфіку кожного жанру, його мету та аудиторію. Наприклад, учасники освітнього простору вивчають особливості спілкування в офіційних листах, наукових доповідях, соціальних мережах тощо. Це сприяє розвитку їх комунікативних здібностей і підвищенню рівня мовленнєвої комунікації.

Нині ми є свідками змін комунікативних норм, мовленнєвого етикету, які прогнозовано будуть відтворюватися здобувачами освіти, впливаючи на стиль спілкування, ступінь взаєморозуміння.

Висновки. Отже, вивчення та використання мовленнєвих жанрів у сучасній лінгводидактиці є важливим кроком для покращення якості навчання мови, стимулюючи розвиток комунікативної компетенції, культурної свідомості та толерантного сприйняття інформації. Це відкриває нові перспективи для студентів у навчанні та пізнанні мови, допомагаючи їм успішно інтегруватися у глобальний спільноті та розширювати світогляд. Позбутися суржику здобувач вищої освіти зможемо тоді, коли кожен з них ретельно вивчатиме українську мову і дотримуватиметься літературних норм, адже наслідки їх порушення виникають типові помилки. Крім того, учасники освітнього процесу, які володіють різноманітними мовленнєвими жанрами проявляють більшу впевненість у спілкуванні з носіями мови, розуміють комунікативні формати і здатні адаптуватися до різних мовленнєвих ситуацій.

Список літератури:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2004. 344 с.
2. Бацевич Ф. С. Лінгвістична генеологія: проблеми і перспективи. Львів: ПАІС, 2005. 264 с.
3. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної генеології : навчальний посібник. Київ : Вид. центр «Академія», 2006. 248 с.
4. Галаєвська Л. В. Проблема вивчення мовленнєвих жанрів на уроках української мови в старшій школі. *Наукові записки. Серія «Психологопедагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)*. 2018. № 4. С. 14–19.
5. Горошкіна О. М., Яценко Т. О. Про результати дослідження в Інституті педагогіки НАПН України проблем компетентісно орієнтованої мовно-літературної освіти в ліцеї. *Вісник НАПН України*. 2021. № 3(1). С. 1–7.
6. Дегтярьова К. В. Основи теорії мовної комунікації : Навчально-методичний посібник для студентів факультету філології та журналістики напряму підготовки 6.020303 «Філологія. Українська мова і література». Полтава, 2012. 70 с.
7. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. URL: <http://www.mon.gov.ua/ua/often-requested/state-standards/> (дата звернення: 18.07.2023).
8. Козубська І. Г. Лінгвопрагматичні параметри мовленнєвого жанру «монографія» в англійській мові (на матеріалі текстів з інформаційних технологій) : дисерт. на здобуття наук. ступ. канд. філол. наук за спец. 10.02.04 – германські мови. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»; Запорізький національний університет. Київ – Запоріжжя, 2018. 230 с.
9. Корніяка О. М. Особливості розвитку комунікативної компетентності фахівців на різних етапах їх професійного становлення. *Психолінгвістика : Зб. наук. праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Переяслав-Хмельницький : ПП «СКД», 2011. Вип. 8. С. 33–45.
10. Мовленнєві жанри на уроках української мови в ліцеї (рівень стандарту) : практичний посібник / Голуб Н. Б., Новосьолова В. І., Галаєвська Л. В. Київ : КОНВІ ПРИНТ, 2020. 128 с.
11. Осіпова Т. Ф. Паремії – репрезентанти мовленнєвих жанрів. 2009. С. 138–145. URL: <https://scholar.google.com.ua/> (дата звернення: 31.07.2023).
12. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. 2-ге вид., доп. Київ : Вид. центр «Київський університет», 1999. 301 с.
13. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 711 с.
14. Шевчук М. В. Мовленнєвий жанр як категорія організації мовного коду в комунікативному дискурсі. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк, 2009. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/nvnu/filolog/2009_5/R7/Shevchuk.pdf (дата звернення: 30.07.2023).
15. Witosz Bożena, Genologia lingwistyczna. Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. 2005. 261 s.

References:

1. Batsevych F. S. (2004) *Osnovy komunikativnoi linhvistyky: pidruch* [Basics of communicative linguistics: a textbook]. Kyiv: Vydav. tsentr "Akademiia". (in Ukrainian)
2. Batsevych F. S. (2005) *Linhvistychna henolohiia: problemy i perspektyvy* [Linguistic geneology: problems and prospects]. Lviv: PAIS. (in Ukrainian)
3. Batsevych F. S. (2006) *Vstup do linhvistychnoi henolohii: navchalnyi posibnyk* [Introduction to linguistic geneology: a study guide]. Kyiv: Vyd. tsentr "Akademiia". (in Ukrainian)
4. Halaievsk L. V. (2018) Problema vyvchennia movlennievych zhanriv na urokakh ukrainskoi movy v starshii shkoli [The problem of studying speech genres in Ukrainian language classes in high school]. *Naukovi zapysky. Seriya "Psychologopedagogichni nauky" (Nizhynskiy derzhavnyi universytet imeni Mykola Hoholia) – Proceedings. Series "Psychological and pedagogical sciences" (Mykola Gogol Nizhyn State University)*, no. 4, pp. 14–19.
5. Horoshkina O. M., Yatsenko T. O. (2021) Pro rezultaty doslidzhennia v Instytuti pedahohiky NAPN Ukrainy problem kompetentnisno oriientovanoi movno-literaturnoi osvity v litsei [About the results of the research at the Institute of Pedagogy of the National Academy of Sciences of Ukraine on the problems of competence-oriented language and literature education in the lyceum]. *Visnyk NAPN Ukrainy – Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*, no. 3(1), pp. 1–7.

6. Dehtiarova K. V. (2012) *Osnovy teorii movnoi komunikatsii*: Navchalno-metodychnyi posibnyk dlia studentiv fakultetu filolohii ta zhurnalistyky napriamu pidhotovky 6.020303 "Filolohiia. Ukrainska mova i literatura" [Basics of the theory of language communication: Educational and methodological manual for students of the Faculty of Philology and Journalism, training area 6.020303 "Philology. Ukrainian language and literature"]. Poltava. (in Ukrainian)
7. Derzhavnyi standart bazovoi i povnoi zahalnoi serednoi osvity [State standard of basic and full general secondary education]. Available at: <http://www.mon.gov.ua/ua/often-requested/state-standards/> (accessed July 18, 2023).
8. Kozubska I. H. (2018) *Linhvoprahmatychni parametry movlennievoho zhanru "monohrafiia" v anhliiskii movi (na materialy tekstiv z informatsiinykh tekhnolohii)* [Linguopragmatic parameters of the speech genre "monograph" in the English language (based on information technology texts)]: dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.04. Kyiv – Zaporizhzhia. (in Ukrainian)
9. Korniiaka O. M. (2011) Osoblyvosti rozvytku komunikatyvnoi kompetentnosti fakhivtsiv na riznykh etapakh yikh profesiinoho stanovlennia [Peculiarities of the development of communicative competence of specialists at different stages of their professional development]. *Psykholinhvistyka: Zb. nauk. prats DVNZ "Pereiaslav-Khmelnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody"* – *Psycholinguistics: Collection. of science Proceedings of the Pereiaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University named after Hryhoriy Skovoroda*. Pereiaslav-Khmelnytskyi: PP "SKD", vol. 8, pp. 33–45.
10. Holub N. B., Novosolova V. I., Halaievska L. V. (2020) *Movlennievi zhanry na urokakh ukrainskoi movy v litsei (riven standartu): praktychnyi posibnyk* [Speech genres in Ukrainian language classes at the lyceum (standard level): a practical guide]. Kyiv: KONVI PRINT. (in Ukrainian)
11. Osipova T. F. (2009) Paremii – reprezentanty movlennievyykh zhanriv [Paremas are representatives of speech genres], pp. 138–145. Available at: <https://scholar.google.com.ua/> (accessed July 31, 2023).
12. Pocheptsov H. H. (1999) *Teoriia komunikatsii* [Theory of communication]. Kyiv: Vyd. tsentr "Kyivskyi universytet". (in Ukrainian)
13. Selivanova O. O. (2008) *Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy: pidruchnyk* [Modern linguistics: directions and problems: a textbook]. Poltava: Dovkillia-K. (in Ukrainian)
14. Shevchuk M. V. (2009) Movlennieviy zhanr yak katehoriia orhanizatsii movnoho kodu v komunikatyvnomu dyskursi [Speech genre as a category of language code organization in communicative discourse]. *Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky* – *Scientific bulletin of Lesya Ukrainka Volyn National University*. Lutsk. Available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/nvnu/filolog/2009_5/R7/Shevchuk.pdf (accessed July 30, 2023).
15. Witosz Bożena (2005) *Genologia lingwistyczna* [Linguistic genology]. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.